

Akhar Myusha Ni A Lam

Nga Pra Sa Wa Ai Lam

Htunghkring lamang hpe hkap madat la nga ai hkungga tsawra ai RVA shiga madat nu wa hpu nau ni ndai bat na htunghking lamang hta gaw Myanmar mungdan a myusha baw tsang ni hta na myusha langai rai nga ai Akha myusha ni a htinghking labau nga pra lam masa ni hpe tsun garan kachyan dan mat na nngai.

Arkha Amyu sha ni a ginru ginsa labau myu rusai hpe sagawn mat wa yu yang Miwa Akhar myusha gaw tsaban lahkawng kaw na nga pra nga sai hpe mu lu nga ai. Lai wa sai ten hta shanhte shanu nga ai ginra gaw Miwa gumsan mungdan, Yunan mungdaw rai nga ai. Shawng de Akhar myusha ni hpe "Ja hte" ngu tsun ai rai nna ya prat Yunan mungdaw "Mucha" shara ni hta nga pra wa ai ni rai nga ma ai.

1960 ning a shawng daw de Kengdung Shan Zawbawar hkawhkam ni up hkang ai ginra, Myanamar Mungdan a sinpraw maga shanu nga lai wa masai. Tsaban 20 hpang daw kaw nna, Myanmar Mungdan hta amyu bawsang dinghku majan ni byin wa ai kawn Arkha amyu sha law law wa Thai Mungdan de shang wa magang mat ma ai.

Galaw lu galaw sha ma ai shara shagu hkan nga pra hkawm nna Mare buga kahtawng ni hpe gaw de nna sak hkrung hkawm sa nga lajang ma ai. Tsa ban 10 ning hpang de bu htawt hkawm wa ra na mabyin masa ni nga wa nna, Miwa mung dingda maga, Vietnam mung sinna hkan maga, Laos mungdan a ka-ang daw hte dingdung daw, Myan mungdan hta gaw Sam mung sinpraw hkan, Thai mungdan dingdung daw hkan na Bum Mare ni hkan madung shanu nga shajang ma ai.

Masha Jahpan

Arkha Amyu sha ni gaw Miwa Mungdan hte Myanmar, Loas, Vietnam, Thailand Mungdan ni hta amyu sha bawsang kaji langai hku nga pra nga ai ni rai nna dai ni na ten hta masha jahpan hku yu yang 400,000 daram nga ma ai lam chye lu ai.

Tsun Shaga Lang Ai Ga hte Laika

Akha Amyu sha ni tsun shaga lang ai ga ni gaw nga shara hta hkan nna shai hkat ai lam kaji kajaw nga malu ai. Shanhte shaga lang ai ga hta hkan nna amyung mying masat ai lam mung hkrum ma ai. Myanmar Mungdan hta nga ai Akha amyung sha ni gaw "Tai" ngu ai sam ga hpe tsun lang ma ai.

Miwa mung kaw nga ai ni hpe Miwa Asuya kaw nna "Hana" bawsang amyung sha ni ngu masat da nhtawm Thai Mungdan kaw nga nna "Tai" ngu ai ga hpe tsun lang ai Arkha amyung sha ni hpe ni hpe "gaw" shing n rai" "ekaw" ngu shamyung ma ai. Shanhte lang ai laika a mying gaw " Avkavdawv" ngu ai Arkha laika hpe lang ma ai. Shanhte a ga gaw Lolo/Yi ngu ai Sino-Tibetan ga nsen hpe mahta nna shaga ma ai. Bai nna Akhar amyung ni law malawng gaw "Jeu g'oe (Jer way)" ngu ai ga hpe chye na ma ai. Laksan re ka lang ai laika nnga ai raitim Sasana sa galaw ai Sara ni hte Maigan masha ni kaw n ka lang ai Akha laika ni nga malu ai.

Rida Maka Mawn Sumli Lam

Myanmar mungdan kaw nga ai rudi amyus shagu hta tingnang a htunghking rida maka nga ai. Myusha baw tsang shagu gaw tingnang a rida maka ni hpe gin shalat ai lam hta shi hte nbung ai nsam hte hpring zup tsawm htap nga ai. Dai zawn tsawm htap gumhkawng ai rida maka ni hta na Akha myusha a rida maka mung langai lawm nga ai. Akha myusha ni gaw Asia mungdan shara shagu ngu hta chyam bra shanu nga ma ai raitim shan hte htunghking maka mawn sumli ai lam ni gaw bung nga malu ai. Akha amyus shadang la ni gaw a chyang nsam re ai ntsa maplawng ta galu, labu galu hte bunghkaw ni hpe mawn sumli hpun ma ai rai nna, Akha amyus shayi ni gaw kata palawng, ta galu ntsa palawng, shingkyit, bu tawm, bu tawm magap soi palawng ni hte grau nna tsawm htap nga ai. Akha myusha ni gaw moi kaw nna shanhte a htunghking bu hpun palawng ni hpe tingnang hte dum nta masha ni matu da da ya ma ai.

Ri ahpraw nsam hpe da da nna sumpun lu la ai hpang ra ai nsam ni hpe chya ai. Shawng de ting nang a sun hkan hkai da ai "Nyan" ngu ai hpun kaw nna tsi nsam ni hpe shaw la nna chya ma ai rai nna hpang de gaw tsi nsam ni hpe gat hkan loi li hte sha mai mari lu ai. Nsam hpe gaw achyang nsam hte mawchyan nsam ni hpe chye chya ma ai rai nna dai sumpun ai nsa hta nampan sum la hte maka ni hpe lata hte chywi shakap ma ai rai nna sumpun shakap ngu na matu nhtoi sumshi kaw na nhtoi manga shi ya du hkra na chye nga ai. Gat lawk de du wa ai ten hta mung manu grai tsaw ai hte dut ma ai. Anhte Myanmung hta na gat lawk ni hta gaw Akha myusha ni a rida maka bu hpun palawng ni gaw gum hpraw lap mun manga hte sen mi a lapran ni hta dut ya ma ai. Tingnang a mungdan kata hta dut ai lam hta yak hkak ai lam ni nga tim mai gan masha ni hte thingbu mungdan ni rai nga ai Thai mungdan hte Miwa mungdan ni hta gaw madu mungdan ni hta htam lahkawng manu lu ma ai.

Galaw Lu Galaw Sha Ai Lam Sut Masa Byin Ai Lam Ni Gaw

Hpunau Akha myusha ni gaw yi sun hkau na hte u, wa, yam nga ni hpe madung tawn let galaw galu galaw sha ma ai. Lai wa sai ten ni hta, pasi hte kani ni hpe madung dat nna shang gumhpraw galaw ma ai. Grau nna gaw nsi nai si re ai majap, saba, nai, bahkri si, shapre, naw hpu zawn re ai ni hpe hkai nna shang gum hpraw shatai ma ai. Akha myusha a htunghking maka mawn sumli ai lam ni hpe myit shang sha ai Bu hkawm maigan masha ni hta na mung shang gum hpraw ni lu mai ai. Akha myusha ni gaw nam nga yu shan hkwi lu hkwi sha hte jau gawng gawng ai lam hta grai ningtawn ai myu rai nna dai hpe kanbau magam bungli langai hku nna mung galaw sha ai jau gawng ni mung nga ma ai.

Makam Masham

Akha amyusha ni gaw moi na kaji kawoi prat ban kaw na kam sham lai wa ai nat makam gin htawng rai nga ai **Ak hazah** ngu ai makam hpe ban hte ban lashum manoi hkap la kam sham ma ai. Lai wa sai tsaban shi ning laman hta Catholic Nawku hpung sasana hte American sasana a majaw christan hpung masha tai wa mai ai. Akha myusha ni gaw kaji kawa ni a nat htunghking ginhtawng makam ningling ni hpe hkap la kamsham hkan nang hkan sa ai myu ni mung rai nga ai. Dai hta An Ankha " Spirit Gate" Ghost Gate, Myen hku " Nat Pauk Wa" ngu ai Wenyi Chyinghka lam a lam gaw grai mying gumhkawng ai Akha amyusha ni a htunghking langai rai malu ai.

Dai gaw shan hte nga ai ginra ni hta Uwa yam nga, shinggyim masha ni nga ai sharahte nam nga du sat ni, n kaja ai nat tsadan a nga shara hpe ginhka kau ai lachyum rai nga malu ai. N kaja ai matse

labye re ai ni kaw na makawp maga lu na matu dai zawn chyinghka gate ni galaw da ai rai malu ai. Ji nat tsa dan kaw n lawt na matu lam lahkawng hku nna nta ntsa hta jangwang soi shakap da ai lam galaw ma ai.

Akha amyusha ni madung sha ai gaw shat rai nga ai. Namsi namsaw shat mai shat maw ni hpe shan hkum nan hkai sha nna uwa yam nga rem lu rem sha ai zawn, nam na yu nga shan gyam lu gyam sha, tam lu tam sha ai amyusha ni rai ma ai. Myen gumhkawng ai Akah malu masha ni gaw, "Nue phueng tzue-ze " ngu ai shat ntsa kaw shapre, majap jahkraw hte shakau shaban ni bang ai malu masha, "Sapi thong-ueh" ngu ai bahkri si, majap shakau ni hte galaw ai malu masha hte *Manoh lue-ueh* ngu ai wa shan hte shadu ai malu masha, Hoh-pa cha-ueh, Hoh-pa chae lue-ueh, *Guchi chae*, *Mochue cha-lu* ni rai nga malu ai.

By : Paul Zau Jum, Thomas Mung Hpan

Recorded : Paul Zau Jum.

Source : [Akha people - Wikipedia](#),